

David Hirst, född 1936, blev först intresserad av Mellanöstern under två års militärtjänst i Egypten och på Cypern. Efter Oxford återvände han dit och studerade vid American University i Beirut, där han stannade kvar. Han blev journalist nära nog av en slump, blev Mellanöstern-korrespondent för *Guardian* och skrev från och med det arabisk-israeliska kriget 1967 om alla viktiga händelser i detta oroliga område sedan dess. Hirst arbetar nu som frilansare och har skrivit tre andra böcker, *Oil and Public Opinion in the Middle East* (1966), *Sadat* (1981) och *Beware of Small States: Lebanon, Battleground of the Middle East* (2010).

DAVID HIRST

GEVÄRET
OCH
OLIVKVISTEN

Översättning av Ulla Ericson
i samarbete med Ingvar Rydberg

Alhambra

ISBN 978-91-86063-17-7

Copyright © David Hirst, 1977, 1984, 2003

Copyright © svensk översättning, Alhambra Förlag AB, 2011

Först publicerad av Faber & Faber Ltd, London, 1977

Tredje utökade upplaga, 2003

Första svenska upplaga, 2011

Omslagsbild: <http://occupiedpalestine.wordpress.com>

Tryckt i Ungern 2011

Innehåll

Förklaring av författaren, 9

Förord till andra upplagan, 11

1. Konfliktens upprinnelse, 1882-1920,

Herzl lugnar araberna, 13 – Bönderna gör motstånd, 18 – Erövringen av arbetet, 22 – Militariseringen börjar, 23 – Markförsäljarna, 25 – Antisionismen sprider sig, 26 – Misslyckade försök till arabisk-sionistisk förståelse, 28 – Juddiska krigare, 30 – Balfour-deklarationen, 32 – Noter, 36

2. Ingen fred i Sion, 1921-1935

Massakern 1921, 41 – Haycraft friar araberna, 44 – Sionisterna lägger skulden på de arabiska "politikerna", 47 – De arabiska politikerna väljer ickevåld, 50 – Folket väljer våld, 56 – Noter, 66

3. Det arabiska upproret

Shejk Izzedin Qassam, den förste fida'in, 69 – Upproret börjar, 73 – Storbritannien rekommenderar uppdelning, 79 – Upproret når sin höjdpunkt, 80 – Storbritannien "återerövrar Palestina", 82 – Storbritannien ger efter: Vitboken 1939, 86 – Storbritannien "sviker" sionisterna, 87 – Revisionisterna överger sin "självbehärskning", 88 – Noter, 95

4. Gevärssionismen

Ut med briter!, 99 – Ut med araberna, 112 – Noter, 129

5. Särskilda våldsdåd

Mordet på Folke Bernadotte, 133 – Brutal sionism: "Insamlingen" av Iraks judar, 140 – Lavon-affären, 149 – Noter, 154

6. Arabbekämparna

Ett kolonialt samhälle i en postkolonial tid, 157 – Gränsräder och repressalier, 161 – Araberna som stannade kvar, 167 – Expansionskrig, 175 – Suezkriget 1956, 179 – Noter, 183

7. Storisrael

Sexdagarskriget 1967, 187 – David mot Goliat, 190 – Myten om Golanhöjderna, 191 – Nasser går i fällan, 195 – Israel får ett imperium, 198 – Ännu en arabisk utvandring, 203 – Det nya Jerusalem, 207 – Israels version av apartheid, 219 – Under erövrarens förtryck, 292 – Noter, 230

8. De arabiska sionisterna

Jordbävningen, oktober 1973, 235 – "Det finns inga palestinier", 238 – Drömmen om att återvända, 241 – Fatah blir till, 245 – *Fedayin*-operationerna börjar, 251 – Slaget vid Karameh, 257 – Noter, 261

9. Geväret och olivkvisten

Den demokratiska staten Palestina, 263 – Inget uppror i de ockuperade territorierna, 268 – Fatah gör politiska framsteg, 269 – Militärt fiasko och inre sjukdomssymtom, 273 – PFLP:s flygplanskapningar, 275 – Fiender i ryggen, 276 – Inbördeskrig i Jordanien, 279 – Svarta september, 280 – München 1972, 282 – Obegränsad terror, 288 – Godkännare och vägrare, 292 – Självordsuppdrag: Qiryat Shmona och Ma'alot, 298 – Arafat talar i FN, 300 – Noter, 306

10. Fred med Egypten

Premiärminister Menachem Begin, 309 – Arabisk inbördesstrid genom ombud, 313 – Sadat i Jerusalem, 317 – Camp David, 319 – Noter, 329

11. Västbanken våldtas

"Demografiskt vanvett" i Judéen och Samarien, 331 – Dissidenternas hämnd, 341 – Menachim Milson, civilförvaltningen och byförbunden, 347 – Noter, 356

12. Invasionen av Libanon

Begin erbjuder fred och planerar krig, 359 – Sharon-planen, 362 – Slaget om Beirut, 367 – Sabra och Shatila, 379 – Israels skam, 385 – Kahan-rapporten, 389 – Mordet på Emil Grunzweig, 395 – Noter, 399

Epilog, 403

Efterskrift till tredje upplagan

1. En blind ortodoxis förödande verkningar, 411 – 2. Arafats historiska fredsanbud, 422 – 3. Israel och "Israels vänner" i Amerika, 438 – 4. Obegränsad amerikansk partiskhet, 458 – Noter, 507

Förklaring av författaren

Geväret och oliokvisten har tidigare kommit ut i två upplagor. Den första, publicerad 1977, omfattade kapitlen ett till nio. Den andra, utgiven 1984, hade ytterligare tre kapitel; tio till tolv. Samtliga kapitel (inklusive epilogen till andra utgåvan) har bevarats oförändrade i denna tredje upplaga, som dessutom innehåller ett långt efterord som behandlar vad som hänt sedan dess. Författaren ber läsaren att betrakta efterordet som en kort, fristående bok, komplett i sig.

För hjälp och uppmuntran står jag i speciell tacksamhetsskuld till min vän sedan mycket länge, Leila S. Kadi. Jag tackar också Linda Butler, Michele Esposito och Jeannette Seraphim vid Institutet för Palestinastudier för deras hjälp med research, Carl Bromley på förlaget Nation för hans förslag till projekt som jag annars inte hade gett mig på, och Danny Trad för att han räddat det från en plötsligt kraschande dators nära nog ödesdigra nyckfullhet.

GEVÄRET OCH OLIVKVISTEN

Förord till andra upplagan

I november 1974 stod PLO:s ordförande Yasir Arafat i talarstolen i FN:s generalförsamling och gjorde sitt uttalande: "Jag har kommit med en olivkvist och en frihetskämpes gevär. Låt inte olivkvisten falla ur min hand!" Israelerna kastade den omedelbart till marken; den var, sade de, ett groteskt förkrympt bladverk. Arafats fredserbudande gjordes på ett ovanligt teatraliskt sätt, men det fick i huvudsak samma mottagande som alla föregående – från bägge sidor. Geväret, inte olivkvisten, härskar i Mellanöstern. Det har det alltid gjort.

Det har varit fem fullskaliga krig mellan araberna och israelerna – 1948 då den judiska staten kom till, 1956, 1967, 1973 och 1982. Men historien om en av världens mest oförsonliga och farliga konflikter går ända tillbaka till 1880-talet, då de tidigaste sionistiska pionjäreorna började slå sig ner i Palestina. Från första början har den varit uppfylld av våld. När de fullskaliga krigen väl kommit igång tenderar de att präglas av sin egen enögdhet. Det enda som betyder något är att vinna en seger eller undgå nederlag. De mildare formerna av våld ger ofta en intressantare inblick i konflikternas art och protagonisternas tankesätt och motiv.

De former som våldet har tagit är olikartade. Det har varit både arabiskt och judiskt. Det har varit individuellt och spontant eller storskaligt och statsunderstött, selektiva lönnmord eller urskillningslösa massakrer på oskyldiga, tafatta protester från illitterata bönder eller "revolutionära" fanatikernas skoningslösa aktioner, gränsräder och repressalier, härjande pöbelhopar eller avsiktlig utrotning av hela samhällen genom terror. Det har inkluderat en del mycket konventionella former av våld och en del kusligt oväntade och påhittiga.

Om än olikartat har våldet följt sin egen inre logik och sina egna mönster, sina typiska faser och episoder, och dessa skiljer sig tydligt från dem, om också ibland sammanflätade med de senaste tjugofem årens större katastrofer. *Geväret och olivkvisten* är ett försök att identifiera dem i en rättfram kronologisk berättelse. Det har utkommit åtskilliga böcker med olika aspekter på ämnet – och en hel flod av dem om den palestinska gerilla som är dess mest spektakulära samtida manifestation – men historiska översikter av judiskt eller arabiskt våld, ännu mindre av bägge tillsammans, är sällsynta. Således kan en ren krönika om händelserna så

som de ägt rum göra anspråk på en viss originalitet. Den gör givetvis inte anspråk på att vara uttömmande – det skulle bli en ändlös katalog. Inte heller uppehåller den sig enbart vid själva händelserna, den innefattar också det moraliska, politiska och psykologiska klimat i vilket de inträffar.

Enligt författarens åsikt är det bara genom att följa konflikten steg för steg från dess ursprung som man kan visa dess verkliga art. Den har varit ovanligt utsatt för fördomar och propaganda. Säkert kommer många läsare, Israels vänner, spontant att utropa att om det någonsin funnits fördomar och propaganda är det här. Men vid närmare eftertanke kommer de, hoppas han, att dra en annan slutsats: att den litteratur som hittills varit tillgänglig för dem, särskilt om de är amerikaner, har varit överväldigande sionistisk i fråga om sympatier eller inspiration. Därför är det bara rätt och riktigt att balansen återställs, att den andra sidan av historien berättas. Det är också mycket viktigt. Ty de våldshandlingar som här beskrivs är enbart episoder i ett drama som mer än någon annan konflikt i vår tid väcker heta känslor hos vanligt folk – i väst, öststaterna och Asien – långt utöver den arena som det utspelas på, ett ganska litet drama till sitt ursprung, men vars ständigt ökande dimensioner så småningom kan störta mänskligheten i ett tredje världskrig.

Geväret och olivkvisten publicerades först 1977. I denna andra, uppdaterade utgåva har jag lagt till tre kapitel till de ursprungliga nio som förblivit oförändrade.

D.H.

Oktober 1983

Konfliktens upprinnelse, 1882–1920

HERZL LUGNAR ARABERNA

”I Guds namn, lämna Palestina i fred!” Den som mottog denna vädjan var Zadoc Khan, Frankrikes överrabbin. Författaren var Yusuf Zia al-Khalidi, borgmästare i Jerusalem och före detta deputerad i det osmanska parlamentet. Den skickades från Konstantinopel i mars 1889 och kom i slutet av ett långt och omsorgsfullt argumenterande brev, som en ”helig samvetsmaning” hade förmått honom att skriva. I teorin, skrev han till sin vän i Paris, var det sionistiska idealet ”fullkomligt naturligt, skönt och rättmätigt”. ”Vem kan bestrida judarnas rätt till Palestina? Det ska Gud veta, historiskt sett är det förvisso ert land!” Men i praktiken var idealet ogenomförbart. Verklighetens ”brutala kraft” måste beaktas. Al-Khalidi påpekade att Palestina nu var en oskiljaktig del av det osmanska riket, det var redan bebott. Han varnade för att om sionisterna framhärdade i sina strävanden skulle de mötas av en folklig resning som inte ens turkarna, hur välsinnade de än var mot dem, skulle kunna slå ner. De borde därför söka sig ett hemland på annat håll.¹

Zadoc Khan överlämnade omedelbart brevet till en av sina personliga vänner, Theodor Herzl. Denne, en judisk journalist och dramatiker, var sionismens fader och hans bok ”Judestaten” dess bibel. Den ”politiska sionism” som han predikade var lösningen på den så kallade judefrågan, som hade anfäktat den kristna civilisationen i århundraden. Den var hans svar på antisemitismens uråldriga förbannelse, som han ställts inför i all dess vederstygglighet i sitt hemland Ungern, där pogromer och rättegångar om ritualmord fortfarande levde kvar. Även om det inte var lika illa i Wien, huvudstaden i det ålderdomssvaga österrikisk-ungerska riket där han börjat sin bana, var det ändå en svår nackdel för en ambitiös och lysande begåvad ung man som Herzl att vara jude. Hade det inte varit för att hans far skulle ta anstöt, skulle han gladeligen ha konverterat till kristendomen. Men 1891 utnämndes han efter flera års kamp till Paris-korrespondent för den berömda Wientidningen *Neue Freie Presse*. I den franska huvudstaden bevakade han Dreyfusaffären: komplotten mot den judiske officer som anklagats för att ha överlämnat hemliga papper till

tyskarna, den på förhand uppgjorda rättegången och den fällande domen. Och han såg vilka djupt rotade fördomar som fortfarande förekom även i frihetens, jämlikhetens och broderskapets förlovade land. Han visste också att i antisemitismens traditionella bastioner, Ryssland och Östeuropa, utsattes judarna för förnyad och grym förföljelse. Den Herzl som tidigare lekt med tanken på full assimilering i samhället som svar på den allmänna judiska frågan återgick nu till övertygelsen att antisemitismen var en obotlig sjukdom bland ickejudar. Han beslöt att leda sitt folk ut ur detta "evigt fientliga territorium". Judarna borde ha en egen nationalstat.

Herzl själv skulle ha varit beredd att överväga vilket territorium som helst för detta syfte, men de flesta sionister tyckte att Palestina var det enda möjliga. Det var deras förfäders land och tanken på att återvända till Sion, "nästa år i Jerusalem", hade hållits levande genom långa århundraden av landsflykt och lidande. Endast "denna mäktiga legend" förmådde elda de judiska massorna. Tanken på ett återvändande hade med tiden fått en väsentligen andlig innebörd; den innebar försoning, ett återvinande av Guds nåd. Dessutom var det etniska sambandet mellan 1800-talets europeiska judar och de gamla hebréerna en myt. Men Palestina var så djupt rotat i det judiska kulturella och känslomässiga arvet att det inte var svårt för de "politiska sionisterna" att ge återvändandet en sekulär, rent fysisk innebörd. 1897 antog de således vid sin första kongress i Basel ett formellt program vars syfte var "att upprätta ett hem för det judiska folket i Palestina, tryggt genom offentlig rätt". Den första och viktigaste punkten på programmet skulle vara "att efter lämpliga riktlinjer främja Palestinas kolonisering med hjälp av judiska åkerbruks- och industriarbetare".

Al-Khalidi fick ett mycket lugnande svar från sionismens grundare. Det fanns "absolut ingenting att frukta" från den judiska immigrationen, försäkrade han, eftersom "judarna inte har någon krigsmakt i ryggen, inte heller är de själva stridslystna till sitt väsen. De är ett alltigenom fredligt element och helt nöjda om de lämnas ifred." Vad beträffar araberna i Palestina, "vem skulle komma på tanken att skicka bort dem? Det är deras välfärd och personliga rikedom vi vill öka genom att överföra vår egen dit. Tror Ni att en arab som äger mark blir arg över att se priset på den på kort tid stiga, se det stiga fem eller tio gånger på kanske några få månader?" Nej, araberna skulle få "utmärkta bröder" i judarna och den turkiska sultanen "goda och trogna undersåtar". Palestina skulle dra nytta av judisk klokskap, företagsamhet och ekonomisk skarpsinnighet och blomstra till allas gagn.² Några månader senare började Herzl skriva

en roman, *Altneuland*, och ge sin vision av Palestina som det genom sionistisk kolonisering kunde bli på bara tjugo års tid. Vid en punkt i berättelsen presenteras förtjusta besökare i denna judiska utopi för en framstående arab, som medan han visar dem runt i en välmående, förnöjsam by, talar om den kärlek som hans landsmän hyser till de judiska bröder de har så mycket att tacka för.

Men al-Khalidi hade rätt och det visste Herzl. När man letar efter förmildrande omständigheter ska man komma ihåg att Herzl var ett barn av sin tid. Det var den europeiska imperialismens blomstringstid. Europa var en tekniskt avancerad, dynamisk kontinent som tävlade om att erövra och tränga in i underutvecklade länder. Våld i civilisationens tjänst framstod inte som så förkastligt som det gör idag. Och vad var Palestina enligt Herzls mening, om inte ett "pestsmittat, härjat hörn av Orienten," till vilket judarna "som den västerländska civilisationens representanter" skulle "föra västs renlighet, ordning och förfinade seder och bruk"?³ Men när Herzl antog Basel-programmet visste han att verklighetens "brutala kraft" skulle förstöra *Altneulands* idyll och framkalla den resning som al-Khalidi varnade för. Han visste – ja, han hade ju själv skrivit – att immigration till ett redan befolkat land snart skulle vända de som bodde där mot nykomlingarna och framkalla just den antisemitism som han ämnade bekämpa. "En infiltration är dömd att sluta illa. Den fortsätter till det oundvikliga ögonblick då den infödda befolkningen känner sig hotad och tvingar regeringen att stoppa ett fortsatt inflöde av judar. Därför är immigration meningslös om den inte är baserad på säkerställd överhöghet." Och det kunde enbart uppnås genom att judarna fick en egen stat.⁴

Våld var således inbyggt i sionismen från början. Redan sionismens profet förutsåg att tvång och fysiskt våld var oundvikliga. Det var inte en olycklig nödvändighet som oförutsett tvingades på hans efterföljare. I sina dagböcker, som publicerades först 26 år efter hans död, avslöjade Herzl vad han i sina offentliga tal varit noga med att utelämna: att militär makt var en väsentlig del av hans strategi och att idealet vore att sionisterna genom vapenmakt kunde erövra det land de valt ut.⁵ Judarna hade visserligen inga egna militära medel, men Herzl försökte värva en sponsor bland tidens imperiemakter. De metoder som han rekommenderade för att uppnå detta var att utnyttja judiskt inflytande i press- och finansvärlden, underblåsa motsättningar och exploatera rivaliserande koloniala strävanden. Han sökte injaga fruktan för judarna hos icke-judar, för deras inflytande och särskilt deras revolutionära läggning. Han utmålade sina trosfränder som tio miljoner hemliga agenter. Han försökte konfrontera

europiska statsmän med ett dilemma: sionism eller judestödd revolution. Alla som inte ville att "judarna skulle fördärva allting" borde stödja sionismen. Ett nytt europeiskt krig kunde inte skada sionismen utan enbart driva den framåt, hävdade han.

Vad Palestinas invånare beträffar skulle de nya bosättarna "milt" lägga beslag på deras egendom och "försöka få den utfattiga befolkningen över gränsen genom att skaffa sysselsättning åt den i transitländerna och samtidigt förvägra den sysselsättning i vårt eget land. Fastighetsägarna kommer att gå över till vår sida. Både exproprieringen och förflyttningen av de fattiga måste utföras diskret och försiktigt. Låt ägarna av fast egendom tro att de lurar oss och säljer saker till oss för mer än de är värda! Men vi tänker inte sälja någonting tillbaka till dem."⁶ Innan den gav sig iväg, skulle den lokala befolkningen dock sättas i arbete med att utrota vilda djur, till exempel ormar, som judarna inte var vana vid. Bosättarna skulle betala "höga belopp för ormskinn och likaså för deras ägg."⁷

1901 anlände Herzl till Konstantinopel för att försöka vinna sympati för upprättandet av ett judiskt-osmanskt koloniseringsföretag i Palestina. Artikel tre i utkastet härtill skulle ha gett judarna rätt att deportera urbefolkningen.⁸

"Qui veut la fin, veut les moyens" ("Den som vill uppnå ett mål vill också komma över medlen") är ett ordstäv som Herzl citerade med gillande.⁹ Men genom att föreslå ett sådant mål – en judisk stat i Palestina – och sådana medel utsatte han sin rörelse för den senare anklagelsen att sionisterna var de ursprungliga angrifarna i Mellanöstern, de verkliga våldspionjärerna, och att det arabiska våldet, hur grymt och fanatiskt det så småningom än kunde bli, var en ofrånkomlig reaktion på deras. Kanske var det så att en del av hans anhängare verkligen inte visste vad som väntade dem i Palestina, verkligen trodde att det var mer eller mindre obebott, att det – i Israel Zwangwills försåtliga epigram – faktiskt var ett "land utan folk som väntade på ett folk utan land".¹⁰ När de insåg sanningen kanske de först bragtes ur fattningen. När Max Nordau, en av Herzls tidiga lärjungar, gjorde det, kom han springande till sin mästare och utropade: "Detta visste jag inte – men då begår vi ju orätt." Men det tycktes tills vidare inte oroa dem. Nordau själv hjälpte till att utveckla två inslag i den sionistiska tankegången: nödvändigheten av fysiskt tvång och hyckleri, som Herzl först hade förordat. Han återspeglade den tyska tidsanda som många tidiga sionister var djupt genomsyrade av, när han manade till "en muskulös judendom" av ett slag som gått förlorat under arton seklers exil och vandringar. Sionismen skulle väcka judarna till nytt

liv," lärde han, "moraliskt genom förnyandet av ett nationellt ideal, materiellt genom fysisk fostran".¹¹ Modern judisk ungdom borde ta gamla judiska hjältar till förebilder, Bar Kokhba, "som vägrade godta nederlag och, när segern blev omöjlig att nå, visste att dö".¹² Nordau citerades av poeter och teoretiker som i sin idealisering av krigiska dygder revolterade mot två tusen år av judisk pacifism.

Liksom Herzl, som han överlevde med nitton år, försökte Nordau lugna Palestinas invånare – detta medan han privat ville få det systematiska dubbelspel som detta medförde erkänt. Istället för en judisk stat hade Basel-programmet infört uttrycket "ett hem tryggt genom offentlig rätt". Detta uttryck var avsiktligt tvetydigt. Tjugotre år senare skrev Nordau att det var han som valt termen "hemland" (*Heimstätte*):

"Jag gjorde mitt bästa för att övertyga förespråkarna för en judisk stat i Palestina att vi skulle kunna hitta en omskrivning som uttryckte allt vi menade, men sade det på ett sätt som undvek att provocera de turkiska härskarna. Jag föreslog 'Heimstätte' som en synonym för 'stat'... det är det mycket kommenterade uttryckets historia. Det var dubbeltydigt men vi förstod alla vad det betydde... för oss betecknade det 'judisk stat' och det gör det nu också..."¹³

Efter Basel-kongressen blev det medveten politik att förneka att det fanns eller någonsin funnits någon avsikt att upprätta en judisk stat. Exempelvis öppnade den sionistiska rörelsens president fjorton år senare den tionde kongressen med ett tal där han indignerat förklarade att "bara de som är grovt okunniga eller drivs av illvilja kan anklaga oss för att vilja upprätta ett självständigt judiskt rike".¹⁴ Och ändå hade Herzl efter den första kongressen, den 3 september 1898, skrivit i sin dagbok:

Om jag skulle sammanfatta Basel-kongressen i ett ord, som jag ska akta mig för att uttala offentligt, är det detta: I Basel grundade jag den judiska staten... Om jag sade detta högt idag, skulle jag mötas av allmänt skratt. Kanske om fem år och säkert om femtio kommer alla att veta det.¹⁵

Det var knappast någon gudainspirerad profetia som al-Khalidi gjorde. Förebuden om en kommande revolt var redan lätta att urskilja. Om det är möjligt att fastslå ett år då det stora sionistiska äventyret enligt tidigast möjliga beräkning började skulle det vara 1882. Uppenbarligen är detta innan Herzl formulerade sin politiska sionism. Men det är det år som sionistiska historiker nu anger för den första immigrationsvågen till landet

Israel. Vid den tiden fanns det ca 24 000 judar, mestadels immigranter, i Palestina. Under en stor del av 1800-talet hade *Yishuv*, som det judiska samhället kallades, förblivit detsamma till sin karaktär. De hade huvudsakligen kommit till Jerusalem, liksom till Hebron, Safed och Tiberias, i religiöst syfte: att sluta sina dagar i en av dessa heliga städer. De var ofta gamla och många tillbringade sin tid med att studera Talmud. De flesta levde i stor fattigdom. Nykomlingarna var annorlunda: de kallade sig "Sions trogna", de emigrerade till Palestina för att etablera jordbrukskolonier där. Men deras politiska idéer var fortfarande vaga: de hade inga klart formulerade stora planer i stil med Herzls. De sökte skydd undan östeuropeisk och rysk antisemitism, de sökte efter den värdighet som ligger i hårt arbete och kulturell såväl som nationell pånyttfödelse. Deras antal var litet; på trettiofem år, fram till 1914, hade de ökat den judiska befolkningen till 85 000. Som ett resultat av första världskriget föll totalsumman till bara 56 000 år 1918. Vid den tiden hade immigranterna lyckats förvärva ca 162 500 tunnland, vilket innebar omkring 2% av Palestinas landområde.¹⁶

Deras antal må ha varit litet och deras politiska ambitioner begränsade, men redan från början fanns det en arabisk reaktion mot det hot som Sions trogna verkade stå för. Den kom inte så mycket från eliten, från det palestinska ledarskapet, som från den fattigaste delen av det palestinska samhället, bönderna, som var de första som verkligen upplevde hotet. Vid den tiden var gott och väl 75 % av palestinierna bönder, djupt fästa vid sin jord. Samtida europeiska resenärer talade om hur skickligt och strävsamt de skötte sina åkrar och fruktträdgårdar trots primitiva resurser och politiskt och socialt förtryck.¹⁷ Jaffa-apelsinerna hade blivit berömda i hela Europa. Bönderna var de första som förlorade mark och livsuppehälle till bosättarna. De kände intuitivt hotets yttersta konsekvens. "Är det sant att judarna vill ta tillbaka det här landet?" Denna naiva fråga från illitterata bybor antecknades av Albert Antebi, ämbetsman i det Judiska kolonialförbundet, redan före sekelskiftet.¹⁸

BÖNDERNA GÖR MOTSTÅND

Strax efter den första invandringsvågen grep bönderna till fysiskt våld mot bosättarna. Deras motstånd var spontant och tafatt men följde inte desto mindre ett mönster. Själva markförsäljningen visste de ofta inget om, eftersom de arrenderade jordbitar, vars ägare de kanske aldrig såg. Vad de motsatte sig var den efterföljande övertagningsprocessen. Detta

hände år 1901, då bönder från byar nära Tiberias överföll egendomsmäklare som kommit för att staka ut mark köpt av familjen Surssock i Beirut.¹⁹ Det var själva vräkningen de revolterade emot. Ibland måste turkiska trupper kallas in för att verkställa den. 1910 arresterades fördrivna arrendatorer i nedre Galiléen vid en annan Surssockförsäljning och kastades i fängelse.²⁰ Sedan kunde de besegrade eller andra hotade grannar gå till attack mot en ny koloni. Eller höll de igång sporadiska trakasserier på olika sätt: stal boskap eller varor, låg i bakhåll, rånade och ibland dödade lantbrukare.²¹

Samtida uppgifter om judisk-arabiska relationer under denna pionjärtid är sällsynta. Men när den judiska kommunen Hadera grundades, visar en bitande ironisk rapport hur nykomlingarna ofta föraktade byborna och hur likgiltiga de var för prövningarna som de tillfogade dem. Bosättningen daterar sig från 1891 och den som skrivit redogörelsen, Moshe Smilansky, sedermera apelsinodlare och välkänd författare, var en av de ursprungliga bosättarna, då en pojke på sexton år. En dag den vintern, minns Smilansky, fick immigranter som nyligen stigit i land i Jaffa veta att 30 000 dunum mark hade förvärvats i kustslättens norra del. En grupp entusiaster, en del medelålders män med familjer, andra bara pojkar, erbjöd sig att ta över området. En erfaren bosättare frågade dem om de visste varför byn i grannskapet kallades Hadera.

”Vår värd såg lite förvirrad ut. ’Om jag inte tar fel, betyder det grönt.’ ’Hm, ett dåligt tecken. Finns det inte ett samband mellan det namnet och svartvattenfebern som araberna påstår är utbredd i det området?’ ’Det är möjligt, men inte låter vi oss skrämmas av arabernas historier om sådant. Vi är inte araber och vi kommer att hitta på sätt att göra slut på malarian...”

När de första bosättarna anlände till Hadera, log deras chaufför syrligt när han såg deras förtjusning över hur grönt deras område såg ut.

”De här gröna dalarna är sumpmarker... Det är därifrån malarian kommer... Se er omkring! I hela den här breda dalen syns inte en enda by. Det finns en tjerkesisk by i utkanten av ert område, men nästan alla invånare är döda. De få som är kvar är krymplingar!’ ’Vi behöver inte rätta oss efter barbarer!’ svarade bosättarna.”

Pionjärerna satte igång med arbetet, planterade en vingård och sådde vete. Med sommaren kom febern och snart dog kolonisterna en efter en. Ibland utplånades en hel familj som till exempel Jacob Idelsohn, hans hus-

tru och deras två söner. Nybyggarna hölls upp av sin entusiasm i fem år. Så kom en punkt då det verkade som om de besegrats av sjukdomen och måste överge kolonin. Men då ingrep miljonären och filantropen baron de Rothschild i Paris med löfte om medel att dränera sumpmarken. Sommaren 1896 kom "hundratals svarta arbetare från Egypten för att gräva de breda och djupa diken som krävdes för torrläggningen". Dessa "dog också i dussintal". Men med tiden slutfördes torrläggningen och Hadera blev en blomstrande koloni. Utöver tjerkesserna brukade det bo beduiner i grannskapet som ibland stal bosättningarnas hästar, minns Smilansky. "Beduinstammarna Damireh och Infiat reste sig i protest... Var skulle de nu låta sin boskap och sina får beta? Men [den turkiske] administratören kom från Caesarea med en polispluton och skingrade dem. Därefter fortsatte arbetet utan störningar."²²

I sin kommentar om denna berättelse påpekar den brittiske historikern Neville Barbour att även om kolonisternas entusiasm var beundransvärd, var deras arrogans minst lika iögonfallande. Dräneringen av sumpmarken åstadkoms inte genom deras överlägsna skicklighet jämförd med de inhemska "barbarernas" utan med hjälp av mer kapital. Typiskt var också att bosättningarna var beroende av den turkiska polisen för att driva bort araber vars levebröd de hade undergrävt.²³

Det var ungefär vid den här tiden som Ahad Haam, den tidiga sionismens samvete, höjde sin stränga och uttrycksfulla röst mot förvillelserna hos en rörelse som han uppfattade helt annorlunda än Herzl. För denne moralist, stöpt i profetisk form, borde sionismen tjäna som medel för judarna att åter bli "ett ljus för folken" i begreppets ädlaste mening. Sionismen i sin snäva politiska form, rovgirig och besatt av att förvärva mark, var en styggelse för honom. Den använde våld och diplomatiska manipulationer, en lättköpt messiansk genväg. Det fanns ingen uppenbarare bedömningsgrund efter vilken sionisterna kunde dömas än efter hur de behandlade sina grannar. Och enligt hans mening fanns det inget avseende i vilket de kom så helt till korta. Den judiska historien visade, hävdade han, hur nödvändigt det var att bli vän med och respektera sina grannar.

"Men vad gör våra bröder i Palestina? Precis tvärtom! De var tjänare i de länder de flydde från. Plötsligt är de i en stat med frihet utan gräns, en ohämmad frihet sådan som bara finns i Turkiet. Den plötsliga förvandlingen har frambragt den böjelse för despotism som alltid uppkommer när tjänaren blir herre hos dem. De behandlar ara-

berna grymt och fientligt, berövar dem hänsynslöst deras rättigheter, förolämpar dem utan orsak, ja de skryter över sådana gärningar, och ingen protesterar mot denna föraktliga och farliga tendens.”²⁴

Detta var 1891. Redan under dessa sionismens tidiga år ådrog sig bosätarna hård kritik från den man som under de närmaste trettio åren skulle klaga över de missgärningar som begicks i dess namn. Ändå var bosätarna inte lika trångsynt egoistiska som de senare, mer doktrinära sionisterna. Åtminstone på ytan lyckades de ofta etablera fruktbara och till och med vänskapliga relationer med sina arabiska grannar. Enligt H.M. Kalvarinsky

... träffades araber och judar både i sina hem och på åkrarna och lärde känna varandra ingående. När de judiska kolonierna startade, fanns det stor efterfrågan på arbetskraft... och det fanns inga judiska arbetare i landet. Därför var man tvungen att anställa arabisk arbetskraft. På så sätt fick judiska bönder och arabiska arbetare tillfälle att lära känna varandra. Araber från grannbyarna arbetade i de judiska kolonierna och återvände på natten till sina hem. Där berättade de att *al-yahud* (judarna) och *al-khawaja* (ägaren) var goda människor som betalade bra. Samtidigt upprättades efterhand nära relationer mellan de judiska kolonisterna och de arabiska markägarna. Judiska lantbrukare köpte hästar för att föda upp dem och rida ut tillsammans med arabiska shejker. De ägde ofta får och boskap gemensamt.²⁵

Kalvarinsky var en judisk publicist och administratör för Palestinas judiska kolonisationsförening. Men hans intryck verkar på det hela taget vara ärliga även om de säkert är alltför optimistiska. Nykomlingarna hade faktiskt mycket att erbjuda. De använde nya metoder och maskiner. De kunde sörja för välbetald anställning, en marknad för jordbruksprodukter, läkarvård och lån av utrustning. De flesta kolonier anställde faktiskt fem till tio gånger så många araber som judar. Givetvis var bönderna i början våldsamt förbittrade över detta intrång och att de vräktes från sin mark. Men när de väl kommit till slutsatsen att en koloni var varaktig, kunde ett *modus vivendi* ofta upprättas. Detta mönster – förbittring till en början, undertryckt eller öppen fientlighet som med tiden gav vika för underkastelse och skenbar försoning – upprepades nästan varje gång en koloni grundades.²⁶

ERÖVRINGEN AV ARBETET

Vid sekelskiftet hårdnade judarnas attityd. Den andra invandringsvågen förde dit en mer hårdför typ av bosättare, väpnade med den ideologi som Herzl och hans lärjungar hade utvecklat. De var med Tredje Mosebokens ord inställda på att "återvinna marken". Judiska nationalfonden, upprättad 1901, fastslog att all mark som den förvärvade skulle förbli oförytterlig judisk egendom som inte kunde säljas eller arrenderas till andra. De var för det andra inställda på att "erövra arbetet"; enbart judar skulle bruka den jord som judar förvärvade. Det var förstas från araberna som jorden återvanns, från dem som arbetet erövrades. Judarna drev ofta denna ideologi till absurda överdrifter. Sionistiska historiker talar mycket stolt om vad som hände 1908 i Ben Shemen nära Lydda. Man planterade en skog där till minne av Theodor Herzl. Men när man fick veta att plantorna satts av araber, kom judiska arbetare dit och planterade om dem. Först då blev de nöjda. En sådan purism var inte alltid möjlig. Dr. Ruppin, den förste chefen för sionistbyrån i Palestina, noterar i sina memoarer att han försökte bygga Tel Aviv med enbart "hebreisk arbetskraft". Men han blev snart tvungen att vända sig till araberna på grund av deras erfarenhet (och låga löner). Det första hus som judiska arbetare försökte bygga hade rasat samman under uppförandet.²⁷ Bosättarna var socialister, varmt hängivna det gemensamma idealet, men ju varmare deras engagemang var desto trångsyntare verkade tillämpningen av det bli. Deras socialism omfattade inte deras icke-judiska medmänniskor. Visserligen förkastade den konventionell europeisk kolonialism, men den var starkt genomsyrad av en kolonial mentalitet som till sin verkan om än inte till syftet var värre. Den grep sig inte avsiktligt an med att exploatera urinvånarna, men den berövade dem utan vidare deras levebröd – och småningom deras land. "Arbetarnas internationella broderskap gällde bara arbetare som redan hade en trygg anställning," hävdade de. "Det gällde inte ett potentiellt proletariat som måste kämpa för att få jobb. Man kunde inte undvika konflikt med arbetare vars arbetsplatser man själv måste ta".²⁸ Ur denna filosofi emanerade de berömda kibbutzerna, jordbrukskommuner grundade på uteslutande judisk arbetskraft; den ledde också till avhysningen, som en sionistisk teoretiker beskrev som en "smärtsam spetälska",²⁹ av arabisk arbetskraft från befintliga judiska kolonier och efterhand till bojkott av arabiska varor så snart judarna kunde producera tillräckligt själva.

Den andra invandringsvågens fanatiker drog sig inte för att påstå att

i det långa loppet drog både araber och judar nytta av den hebreiska arbetskraften. En del av dem var säkert helt uppriktiga i denna märkliga övertygelse, rotad i den periodens marxistiska teoretiserande. Sofistikerade europeiska socialister sade kort före det första världskriget att krig började bli osannolikt eftersom arbetarna i ett land skulle vägra skjuta på arbetarna i ett annat. De sionistiska pionjörerna, marxister av ett oslipat och intellektuellt naivt slag, menade att detta också måste gälla Palestina. De sade sig inte se någon motsägelse mellan sitt proletära företag och lokalbefolkningens intressen. Denna bestod huvudsakligen av bönder och arbetare, exploaterade av en korrupt elit av feodala godsägare, och den skulle säkert snart göra gemensam sak med sina hårt arbetande judiska bröder. Om det inte förekom någon "exploatering" av arabisk arbetskraft, kunde denna inte "objektivt" motsätta sig sionisterna. Det ligger en djup och tragisk ironi, skriver den israeliske historikern Amos Elon, i det faktum att hebreisk arbetskraft, förordad som ett medel för att mildra konflikter, i själva verket ledde till den totala splittringen mellan de två folken. Den inledde en process av ekonomisk, politisk, kulturell och psykologisk självsegregation som araberna återgäldade med besked. Alltsedan Israel grundades, har det försökt bryta sig ur den rigorösa isolering som hela arabvärlden har slagit runt det.

MILITARISERINGEN BÖRJAR

"Erövringen av arbetet" kunde inte åstadkommas utan våld, vilket uttrycket självt antyder. En sionistisk poet som Saul Tchernichowski kunde inte tänka sig det ena utan det andra: "Vi skall sträcka fram våra händer och kräva arbete, ett arbete som är heligt, medan vi fattar svärden. Höj Sions baner, ni stridsmän av Juda!"³⁰ 1903 hade de klarsyntaste äldre immigranterna kommit fram till att "dessa rysk-judiska arbetare med sina principer om uteslutande judisk-hebreisk arbetskraft" var "en viktig orsak till den fientlighet som väcktes hos de palestinska araberna".³¹ Den militariseringsprocess som förutsetts av Herzl kom nu igång. 1907 kom en organisation som kallade sig *Hashomer* (Väktaren) till stånd med uppgift att ersätta arabiska vakter med judiska, med motiveringen att judisk egendom måste skyddas av judar. Namnet *Hashomer*, populärt hos många judiska ungdomsorganisationer på den tiden, var en symbol för den stridbara anda som de bildats i. Andra namn som de nya bosättarna, angelägna om att komma från förödmjukelserna i sin tidigare diaspora, antog var: *Yariv* (motståndare), *Oz* (styrka), *Tamir* (mäktig), *Hod* (prakt),

Barak (blix) eller *Tsur* (klippa).³²

Hashomer, militärstyrkans första kärna, skapades 1909 som en hemlig försvarsorganisation. Yitzhak Ben Zvi, som skulle bli Israels president, var en av grundarna. Hans beskrivning av organisationens första möte är full av förebud om vad som komma skulle: "Mattor låg utbredda på golvet och några träldåror tjänade som fåtöljer och bord... En enda känsla grep de närvarande... de fattade mod [och de förstod] att inte genom prat skulle nationen räddas eller landet återuppbyggas! 'I blod och eld föll Juda rike, i blod och eld skall det resa sig igen'."³³ Samma år godkände distriktspolischefen i Tiberias av fruktan för en massaker upprättandet av en judisk beväpnad vaktstyrka.³⁴ Militariseringen hade föregåtts av en diskussion mellan två unga pionjärer i kolonin Sejera. En av dem, David, ville bilda en judisk "självförsvarsorganisation". Den andre, Shlomo, motsatte sig detta. De hade återvänt till det förlovade landet för att leva ett fredligt liv, hävdade han. Om de fick araberna mot sig, skulle det aldrig någonsin bli någon *shalom*, fred. David framhärdade. Detta var en värld där våld och enbart våld vann respekt. Shlomo for till Paris. David – David Ben Gurion – stannade kvar.³⁵

Även arabernas attityd höll på att hårdna. Det var en långsam och haltande process, eftersom de palestinska ledarna hade en mindre utvecklad ideologisk benägenhet att bruka våld än sina sionistiska motsvarigheter. Det var främmande för hela deras väsen som ett underkuvat folks företrädare. När en grupp "notabiliteter" i Jerusalem 1890 tog sitt första formella initiativ i den begynnande striden, var det enda de kunde komma på att inlägga protest hos sina härskare, Höga porten i Konstantinopel. Därmed visade de en undfallande attityd som de skulle behålla under det återstående osmanska styret, det brittiska mandatet och diasporan efter 1948. De protesterade mot utnämningen av en turkisk guvernör som öppet favoriserade sionisterna. Året därpå inlämnade de en ny petition med två krav: slut på den judiska invandringen och köpen av mark. 1898 väddjade Yusuf Zia al-Khalidi direkt till sionisterna. Men väddjanden av detta slag hade föga effekt. Sionisterna bara låtsades lyssna. Turkarna lyssnade – men bara ryckvis. Höga porten kunde periodvis införa restriktioner, bara för att häva dem igen under europeisk påtryckning eller låta bestickliga ämbetsmän på platsen blunda för att man fortsatte trotsa dem.

Därför var det oundvikligt, att den palestinska eliten så småningom förlorade den respekt hos folket som ett ledarskap måste ha för att föra en nationell kamp. Om fler inflytelserika män hade uppträtt så som *kaimakamen* av Tiberias, skulle saker och ting ha varit annorlunda. Om fördriv-

ningen av bönder från godsens i Nedre Galiléen skrev en judisk journalist:

Det var då jag först kom i kontakt med arabisk nationalism. Guvernören Rashid Bey, som var turk, brydde sig mycket lite om huruvida Tiberiasdistriktet var bebott av arabere eller judar och var därför beredd att beordra vräkning av arrendatorerna. Men emir Amin Arslan, Tiberias *kaimakam*, som var en arabisk drus, insisterade inte bara på ersättning till de fördrivna araberna utan motsatte sig också avariseringen av distriktet, som jag senare fick veta ...³⁶

MARKFÖRSÄLJARNA

Få inom eliten var som denne ämbetsman. Det värsta var deras beredvilighet att som individer skapa sig förmögenheter genom de sionistiska markförvärven, i vilka de som medborgare anade förebuden till en nationell katastrof. Det allra mesta av den mark som sionisterna förvärvade kom från stora markägare som oftast bodde på annat håll. Allteftersom motståndet växte, minskade den areal som övergavs av småbrukare; från 42,7 % av den totala ytan 1891-1900 till enbart 4,3 % 1900-1914.³⁷

Namnet Sursock upptar en vanhedrande och ofta återkommande plats i denna historia. Det var en levantisk familj av hög börd och med enorm förmögenhet som tillbragte mycket av sin tid i Västeuropa. Den ägde en del av den rikaste jorden i Palestina. I en rad transaktioner från åren 1891 till 1920 sålde den allt till sionisterna, lika oberörda av intensiva vädjanden till deras känsla för den arabiska historien som av mera dämpade maningar till deras samvete. 1910 sålde de Foule-regionen med dess korsfararborg som Saladin gjort berömd i den bördiga Esdraelon-dalen. 1920 gjorde de sig av med återstoden av sina besittningar tillsammans med 8 000 bönder i tjugotvå byar. De hade förvärvat hela området 1872 av korruperade osmanska ämbetsmän för den löjeväckande summan 18 000–20 000 pund.³⁸ Det gav en avkastning på 12 000–40 000 pund per år. De sålde det för tio gånger det pris de betalade men klagade efteråt bittert över att de avhänt sig det så billigt – vilket de sannerligen hade gjort.³⁹ De 8 000 böndernas öde blev aldrig avgjort. Arrendatorerna, men inte lantarbetarna, fick en kompensation på 28 000 pund, 3,5 pund per man för alltihop. Sursockförsäljningen var en beryktad och djupt beklagad transaktion. Men det fanns många andra.

Patriotiska röster började snart höjas i protest. *Carmel*, en tidning som gavs ut i Haifa, upphörde aldrig att klandra ledarna och deras affärsombud.

Idag slösar ni med egna händer och egna sigill bort era förmögenheter. Ni tunnar ut era egna led, ökar andras förmögenhet och ökar deras skara... Vad ska vi anse om ett folk vars ledare, självutnämnda väktare av nationens säkerhet, av vilka många kämpar för reformer, säljer mark till sionisterna och agerar som dess ombud...", ledare "som stillar sin aptit och ägnar sig åt gräl obekymrade om de faror som omger dem", och "träder i sionisternas tjänst för att bryta sönder hemlandet i småbitar."⁴⁰

ANTISIONISMEN SPRIDER SIG

Hur skulle de palestinska ledarna – och alla andra – ha uppträtt? På samma sätt som sionisterna naturligtvis. Det tog inte lång tid för palestinierna att förstå att sionisterna var en fiende. Och det tog inte så mycket längre tid för dem som starkast kände det att förstå att bästa sättet att bekämpa en fiende var att ta lärdom av honom. Najib Nassar, en kristen från Haifa, som grundade tidningen *Carmel* för att förespråka denna tanke för sina landsmän och sympatisörer, dolde inte sin beundran för sionisterna. Det markerade en slående attitydförändring. Palestinierna hade närmast föraktat de mestadels saktmodiga, fromma och utfattiga judar, som kommit till Palestina före 1882. De hånade rentav ynkryggar i sina egna led med speordet *isiknag*, en förvrängning av ordet Askenazi. "Det judiska folket hade varit skingrat i två tusen år när Herzl dök upp och sammankallade [Basel-]konferensen", skrev Nassar. "Sionistorganisationen kom till och upprättade filialer och sidoorgan. På femton år spred den sin lära till hela folket, köpte den bästa marken i Palestina, gav judarna en enad röst och öppnade banker för att finansiera bönderna. Om vi gör likadant kommer vi att lyckas..."⁴¹ Han och andra fann judarna vara ett "målmedvetet, strävsamt och energiskt folk... Alla som ser de byar som de har koloniserat inser att en kamp för tillvaron väntar folket i detta land... Folket måste väckas till medvetande härom och tävla med judarna... annars faller de offer för sina grannar."⁴² De räknade upp de sätt varpå araberna kunde dra nytta av sionisternas exempel: genom att hålla konferenser, organisera kommunala projekt, hjälpa bönder, genom undervisning, sociala reformer och i största allmänhet komma ifatt den moderna värld som sionisterna förde med sig. De uttalade rentav i förväg dessas berömda påstående att de "fick öknen att blomma". "Låt oss bli deras likar i möda och hängivenhet! Det är en allmän kulturell lag att jorden tillhör dem som brukar den."⁴³

Strax före första världskriget hade antisionismen blivit den centrala frågan i den palestinska politiken, från att i början ha varit böndernas i stort sett opolitiska, spontana utbrott. Efter bönderna var det den lilla kategorin handlare och yrkesmän i städerna som reagerade starkast mot den judiska invandringen. De låg bakom den första protest som Jerusalems notabiliteter 1891 överlämnade till Höga porten. De fruktade den ekonomiska konkurrens som den fortsatta tillväxten av en främmande folkgrupp otvivelaktigt skulle föra med sig. Denna samhällsklass var övervägande kristen. Faktiskt var sionisterna först böjda att tro att de hade mindre att frukta från muslimerna än från de kristna. "Det absolut enda upphovet till hat mot judarna, de som höjer rösten mot den judiska invandringen, är det kristna etablissemanget".⁴⁴ De kristnas opposition förstärktes kanske av en viss religiös fördomsfullhet och av det faktum att de var bättre välutbildade och beresta än sina muslimska landsmän och influerade av typiska europeiska attityder gentemot judarna. Levantinska minoriteter, själva andra klassens medborgare, hade ofta känt belåtenhet över motgångar för muslimerna. Men i den palestinska kampen har en ovanligt hög grad av muslimsk-kristen solidaritet, framsprungen ur det allvarliga sionistiska hotet, varit ett varaktigt inslag. Utöver köpmännen och yrkesmännen kunde inte heller den intellektuella eliten slå dövörat till för vad de europeiska sionisterna avslöjade om sina planer i en obetänksam lösmynthet som inte var avsedd för arabiska öron. När sultanen Abdul Hamid avsattes 1908, utnyttjade palestinska utgivare den nya friheten. I *Carmel* publicerade Najib Nassar en serie utförliga uppsatser, senare omtryckta i en bok med titeln *Zionism: Its History, Aims and Importance*. Den var rudimentär, föga mer än en skickligt tillrättalagd översättning av ett avsnitt ur den judiska encyklopedi som Nassar hade fått av en engelsk vän. Men den var den första i sitt slag på arabiska. Efter *Carmel* tog andra mer inflytelserika tidningar i Beirut och Damaskus upp antisionismen. Arabiska ledare uppmanades uttrycka sin åsikt. Grova karikatyrer av judar började dyka upp i skämttidningar. *Carmel*-prenumerationer donerades till skolbibliotek i Haifa. Antisionistiska sällskap bildades i flera palestinska städer och även i Konstantinopel, Kairo och Beirut. I Jaffa verkade en politisk organisation, "Hemlandspartiet", i sin helhet mot sionismen. Antisionismen blev en viktig röstvinnande punkt i valet till det osmanska parlamentet. Bönderna blev alltmer upproriska, och outsiders som Najib Nassar började delta i denna agitation. Han bildade också ett medborgargarde som såg till att restriktionerna för judisk immigration strikt tillämpades i Haifas hamn. Sionistiska representanter

antastades på väg till officiella sammankomster, så att de tvangs beväpna sig med käppar och gevär. 1913 fanns det ingen notabilitet i Jerusalem som äventyrade sin politiska ställning genom att öppet gynna sionismen, anmärkte Albert Antebi.⁴⁵

MISSLYCKADE FÖRSÖK TILL ARABISK-SIONISTISK FÖRSTÅELSE

Det blev tydligt att palestinierna stod inför ett grundläggande val: att antingen nå ett slags uppgörelse med sionisterna, som i gengäld skulle tvingas ange bestämda gränser för sina strävanden, eller slåss mot dem med näbbar och klor. I alla händelser betydde deras ledares oförmåga att hålla hotet tillbaka att folket så småningom försökte göra det i deras ställe på sitt eget sätt. De första lantliga revolterna förebådade ett begynnande folkligt våld som senare skulle komma. 1914 formulerade Rashid Rida, sin tids ledande muslimska tänkare, valet så här:

Ledarna för den arabiska lokalbefolkningen måste välja ettdera: antingen nå ett avtal med sionisternas ledare om att bilägga intresse-motsättningarna... eller mobilisera alla krafter för att bekämpa sionisterna på alla sätt, först genom bildande av sällskap och föreningar och därefter genom formering av beväpnade grupper som bekämpar dem med våld. En del [araber] säger att det är det senare som måste göras. Bränna är det enda sättet — att bränna är det yttersta botemedlet, som det sägs [i ett arabiskt talesätt].⁴⁶

Åren 1913 och 1914 försökte palestinierna faktiskt nå en uppgörelse med sionisterna, även om det är överdrivet att kalla det ett representativt palestinskt initiativ. Huvudincitamentet kom nämligen från de nybildade arabiska nationalistpartierna i Syrien som strävade efter autonomi för de arabiska provinserna i det dödsdömda Osmanska riket. Decentraliseringspartiet var till antalet obetydligt; enligt en beräkning uppgick det till blott 96–126 medlemmar inalles, varav enbart tolv eller tjugotvå var palestinier.⁴⁷ Som mestadels unga, västorienterade patrioter var de angelägna om att dra nytta av det kapital, den expertis och den utrustning som de trodde att sionisterna skulle tillföra den arabiska ekonomin. Som mestadels ickepalestinier hade de föga direkt erfarenhet av sionismen i praktiken. De insåg inte hur självcentrerad den var. Rashid Rida, som varit med om att grunda Decentraliseringspartiet, trodde att om sionisterna kunde förmås att överge sina politiska strävanden borde araberna göra en överenskommelse med dem. 1913 uppnådde faktiskt partiet genom

sin Kairokommitté en *entente verbale* med de sionistiska representanterna i Konstantinopel. "I princip gynnsamt inställd till judisk invandring i Syrien och Palestina", som texten lydde, "åtar sig Kairokommittén att verka för ett närmande mellan de arabiska och judiska världarna och genom den arabiska pressen och på muntlig väg skingra de fördomar som råder i arabvärlden om den judiska invandringen, som är ett hinder för ett arabisk-judiskt närmande".⁴⁸ Denna överenskommelse skulle avlösas av en *accord complet*. Första arabkongressen, som hölls i Paris i juni 1913, utfärdade en resolution till förmån för en sådan judisk invandring som kunde gagna Syrien ekonomiskt.

Det blev aldrig någon slutuppgörelse. I själva verket ville sionisterna inte ha någon. Ty även om den skulle ha gett dem kortsiktiga faktiska fördelar, skulle den ha inneburit svåra strategiska nackdelar. De skulle uppmanas tala klarspråk och deklarerat vad de egentligen ville i Palestina. Det var detta dilemma som mötte dem när palestinierna 1914 deltog mer representativt i de förnyade ansträngningarna att nå en uppgörelse. Inför ett möte som skulle hållas med sionistiska representanter i Brummana i Libanon lade den arabiska sidan fram en dagordning där en *passus* lød: "Sionisterna bör förklara sina mål och metoder och vad kolonisationen av Palestina som är förknippad därmed syftar till, så vitt möjligt genom att presentera dokumentariska bevis".⁴⁹ Sionisterna var ovilliga att godkänna en sådan agenda, eftersom deras syften i själva verket var obegränsade; i ljuset av den grundläggande sionistiska doktrinen kunde de inte ha varit annorlunda. Sionisterna insåg bara alltför väl att det fanns tämligen litet utrymme för kompromisser om just de punkter – invandring och markköp – som araberna ville få lugnande försäkringar om. De förhalade det hela. Och till slut behövde de aldrig tala klarspråk. Första världskriget bröt ut och gjorde ett möte omöjligt.

Detta var för palestinierna ett historiskt missat tillfälle. Ty palestinierna har alltid haft utsikt att vinna en oerhörd moralisk och politisk fördel genom att ovedersägligt bevisa det på det enda sätt som stått dem till buds: genom att utmana sionisterna att nå en uppgörelse. Kanske hade de inte tagit den chansen även om världshändelserna inte hade ryckt den från dem, eftersom själva tanken på en uppgörelse alltid har väckt häftigt motstånd i de egna leden. Och så var det även i dessa tidiga dagar, när den "sionistiska styggelsen" låg i sin linda och de eftergifter de skulle behövt göra för en tydlig reglering av bosättarnas rättigheter och förpliktelser knappast kunde ha varit långtgående. När således decentralisterna uppnådde sin muntliga överenskommelse med sionisterna, ådrog de sig

häftig kritik från publicister som Nassar. Han föreslog att man skulle hålla en ny kongress i Nablus, en traditionell bastion för nationalistiska känslor, för att diskutera en hårdare linje. Och vid det palestinsk-sionistiska mötet i Libanon året därpå måste dess sponsor inkludera Nassar och fyra andra välkända antisionister bland de tio arabiska delegaterna. Och sedan dröjde det inte länge förrän decentralisterna själva började tänka om. Oense med sina kolleger skrev Haqqi Bey al-Azra till en vän:

Inse, käre bror, att dessa människor snabbt rör sig mot sitt mål... Jag är säker på att om vi inte gör något för att ändra *status quo* kommer sionisterna att nå sitt mål om några år (i Palestina) där de kommer att grunda en judisk stat... Men genom att tillgripa hotelser och förföljelse – och det är denna sista metod vi måste ta till – genom att driva den arabiska befolkningen till att förstöra deras gårdar och sätta eld på deras kolonier, genom att bilda föreningar som utför detta, får vi dem kanske att utvandra för att rädda sitt eget skinn.⁵⁰

Han hade kommit till den slutsatsen att eftersom en uppgörelse var omöjlig, var våld den enda lösningen.

JUDISKA KRIGARE

Sionisterna för sin del ansåg nu att en förlikning var onödig. Kriget i Europa kunde, som Herzl förutsett, vändas till deras fördel. Det öppnade strålande möjligheter, både i själva Palestina och utanför. I början av kriget skapade två unga män, Josef Trumpeldor och Vladimir Jabotinsky, en judisk stridsenhet, Zion Mule Corps, som tjänstgjorde med de brittiska styrkorna i Gallipoli. Under kriget organiserade en tredje man, Aaron Aaronsohn, också ett spionagenätverk, Nili (akronym för *Netzakh Israel Lo Yeshaker* – Det evigt Israel ska inte svika) som samarbetade med den brittiska underrättelsetjänsten. Och i krigets slutskede lyckades Jabotinsky bilda "Den judiska legionen", fyra bataljoner i Royal Fusiliers, 5000 män totalt, som stred med britterna under eget baner. De tre var berömda aktivister. Trumpeldor, som sägs ha varit den ende judiske officeren i tsarens armé, tillskrivs denna skrämmande beskrivning av den perfekta sionisten:

"Vi behöver män redo att genomföra allt... vi måste fostra en generation av män som inte har några intressen, inga vanor... Pelare av järn – elastiska, men av järn. Metall som kan smidas till vad som kan behövs för den nationella maskinen. Ett hjul? Jag är det hjulet. Om

en spik eller ett reservhjul behövs – ta mig! Behöver man gräva i jorden? Jag gräver. Behöver man skjuta, vara soldat? ... Jag är soldat... Jag är en idealisk tjänare, beredd till allt.”

Att kämpa mot araberna kullkastade enligt honom den ickejudiska uppfattningen om en jude:

”Om bara Gogol, Dostojevskij och andra ryska författare hade sett dessa tappra, beslutsamma unga män, skulle deras judiska romanfigurer säkert ha gestaltats annorlunda... fyrtio tappra män som oförskräckt står på post inför ett uppretat hav av [arabiska] rebeller.”⁵¹

Trumpeldor försåg *Yishuv* – och sionister överallt – med deras första hjältelegend. Han stupade i strid mot arabiska upprorsmän i Galiléen. Han var naturligtvis inte den ende som dog så. Men han var den sortens respektinjugande gestalt som nationella myter skapas av. Han avrundade ett kort liv av blind hängivenhet och okuvlig tapperhet med de berömda orden: ”Det är gott att dö för vårt land.” Men en del säger att denna prosaiska slutreplik var ett skämt och att hans sista yttrande egentligen var en kraftfull rysk förbannelse.⁵²

Aaron Aaronsohn intog en länsherres attityd gentemot araberna:⁵³ ”Araben är en listig typ som bara respekterar den råa styrkan. Han använder den själv mot varje tänkbart offer och förväntar sig samma behandling från dem som står över honom.”⁵⁴

Jabotinskys uppfattning var, som hans levnadstecknare sagt, ”realistisk och kompromisslös: upprättandet av en judisk majoritet i Palestina kan bara uppnås mot landets nuvarande arabiska majoritets önskan; en ’järnmur’ av judiska väpnade styrkor måste skydda denna process.”⁵⁵ Hans judiska legion bildades i det uttalade syftet att ockupera Palestina sedan briterna erövrat det. Den skulle enligt grundarnas önskan fungera som den framtida judiska statens militära ryggrad. En samtida historiker noterade legionärernas arrogans och den berusande effekt som åsynen av dem hade på vissa sionistiska ledare. En av dem ”kom på den orimliga tanken att återförvisa de palestinska araberna till de områden varifrån deras förfäder påstods ha kommit till Palestina för sekler sedan”.⁵⁶

Det föreföll orimligt och – åtminstone officiellt – även förkastligt. Den mest inflytelserike sionisten på den tiden, Chaim Weizmann, beskrev föraktfullt Jabotinsky som ”vår egen d’Annunzio”.⁵⁷ På detta stadium ansåg han att stridens huvudinriktning borde vara diplomatisk, den

skulle stå eller falla alltefter vilket inflytande den kunde utöva i världens samtida maktcentra. Det var där snarare än i själva Palestina som den europeiska omvälvningen gav sionismen dess verkliga chans – och där som denne fulländade diplomat grep chansen. Vad Weizmann behövde var den sortens internationella fribrev för vilket Herzl tjugo år tidigare förgäves hade besökt europeiska ambassader. Hans skickliga och outtröttliga övertalningsförmåga trollade slutligen fram det från de brittiska krigsledarna i form av Balfour-deklarationen. Detta berömda dokument som från 1917 inkorporerade sionismen i den då dominerande maktens imperieplaner, revolutionerade dess framtidsutsikter över en natt och gjorde en uppgörelse med araberna fullständigt överflödig.

BALFOUR-DEKLARATIONEN

Denna är ett av de två nyckeldokument som skapat Mellanösterns moderna historia. Det andra är Sykes-Picot-avtalet 1916. Detta hemliga avtal var en del av en överenskommelse där de tre allierade, Storbritannien, Frankrike och Tsarryssland, klargjorde sina intressen i efterkrigstidens Mellanöstern. Sir Mark Sykes, minister i det brittiska kabinettet, och den franske ambassadören Georges Picot enades om att Storbritannien och Frankrike efter det Osmanska rikets upplösning skulle dela upp dess forna arabiska provinser mellan sig. Märkligt nog skulle de mest underutvecklade delarna av arabvärlden – det som nu är Saudiarabien och Jemen – bli oberoende stater, medan de mer avancerade och utvecklade skulle komma under "direkt eller indirekt" utländskt styre. Palestina skulle sättas under "internationellt styre" av ett slag som skulle bestämmas senare. Detta dokument, som till Storbritanniens stora förlägenhet offentliggjordes av den nya bolsjevikiska regeringen, stred mot de löften som Storbritannien tidigare hade gett araberna. För det arabiska bidraget till den allierade krigsansträngningen hade England åtagit sig att "erkänna och stödja" arabernas oberoende på Arabiska halvön, i Palestina, Transjordanien, Syrien och Irak.

Balfour-deklarationen var en följd av Sykes-Picot-avtalet, men sett i efterhand är dess betydelse vida större. I själva verket är det svårt att komma på något dokument som så godtyckligt ändrat historiens gång som detta. Den arabisk-israeliska kampen är det världsproblem som troligast kommer att påskynda den nukleära domedagen. Om den gör det kommer överlevande historiker säkert att rapportera att allt började med det korta och till synes harmlösa brev på 117 ord som den brittiske utri-

kesministern Arthur Balfour skickade till lord Rothschild den 2 november 1917. Även om Palestina, som brevet handlade om, vid den tiden framstod som en tämligen oupplyst bit av jordens yta, knappast ägnad för en så omstörtande roll, var det ett land genomsyrat av djup symbolism, i vars centrum finns Harmageddons ofruktbara berg. Brevet löd:

Käre lord Rothschild!

Det gläder mig mycket att å Hans Majestäts regerings vägnar, kunna förmedla följande deklARATION, som är positivt inställd till de judiska sionistiska strävandena. Den har presenterats för och godkänts av kabinettet:

”Hans Majestäts regering ser med gillande på upprättandet av ett nationellt hem för det judiska folket i Palestina och kommer att göra de största ansträngningar för att underlätta uppnåendet av detta mål, med det tydliga villkoret att ingenting skall göras som kan vara till förfång för det befintliga ickejudiska palestinska samhällets civila och religiösa rättigheter, eller de rättigheter och den politiska status som judar i andra länder åtnjuter.”

Jag vore tacksam om Ni ville låta denna deklARATION komma till den sionistiska federationens kännedom.

Er förbundne,
Arthur Balfour

På ytan verkade det vara ett rent brittiskt initiativ, helt och hållet fram-
sprunget ur Hans Majestäts regerings goda vilja och kloka syften. Sionisterna har sannerligen skäl att minnas Balfour som en av det judiska folkets stora välgörare. Men det var knappast kärlek till judarna som diktade denna välgörenhet i en annan världsdel. Under 1800-talets sista år hade England översvämmats av judiska flyktingar från Östeuropa. Det förekom upplopp och demonstrationer mot dem på Londons gator. En utlänningslag som begränsade den judiska invandringen antogs. Ingen annan än Balfour, vid den tiden premiärminister, försvarade denna lagstiftning i ordalag som sionisterna fördömde som ”öppen antisemitism mot hela det judiska folket”:

Det skulle knappast vara till en fördel för landets kultur om det fanns en mycket stor samling personer som förblev ett folk som inte bara i religiöst avseende skilde sig från de allra flesta av sina landsmän utan enbart gifte sig med varandra, hur patriotiska, kunniga och flitiga de än må vara, hur mycket de än engagerade sig i nationens liv.⁵⁸

Balfour-deklarationen bär Balfours namn. Men i verkligheten var det sionisterna själva som i mycket hög grad både inspirerade deklarationen och formulerade texten. Den måste ses som ett vackert exempel på sionistisk diplomati när den är som mest sofistikerat ambivalent. Ett helt kapitel skulle behövas för att göra rättvisa åt hur dessa få ord kom till och deras reella innebörd. Hela kapitel har också ägnats denna fråga. Må det räcka med att här säga att de sionister som avfattade deklarationen i den såg ett kontrakt om en framtida judisk stat och att de föreföll ömma för det "icke-judiska palestinska samhällets" rättigheter men samtidigt i praktiken lade grunden till att avlägsna dessa genom fyndig användning av ord som "civil", "religiös" och "politisk".⁵⁹

Sionisterna blev inte helt demaskerade trots sin triumf. Det var det ännu för tidigt för. De fortsatte förneka det slutgiltiga mål, en judisk stat, som både vänner och fiender tillskrev dem. Weizmann talade om för mer extrema sionister att "Palestina måste byggas upp utan kränkning av arabernas legitima rättigheter – inte ett hår på deras huvuden får krökas".⁶⁰ Han for till Palestina för att försäkra araberna att det "inte är vårt mål att ta kontroll över provinsen Palestinas högre politik. Inte heller har det någonsin avsett driva ut någon från hans egendom."⁶¹ Men samtidigt som han gav palestinierna dessa försäkringar, uttryckte han vad han egentligen tyckte i sin brevväxling med Balfour:

Araberna, som ytligt sett är klipska och slagfärdiga, dyrkar bara en sak – makt och framgång... De brittiska myndigheterna... som känner till arabens förrådiska sinnelag måste ständigt och noga se till att ingenting händer som kan ge araberna den minsta orsak till klagan eller till att falla armén i ryggen. Snabb som han är att bedöma en sådan situation försöker araben göra det mesta av den. Han skriker så ofta han kan och bedriver utpressning så mycket han kan. Det första skriket hördes när er deklaration tillkännagavs. Den utsattes för allsköns missstolkningar och missuppfattningar. De sade: Engelmännen tänker utlämna de fattiga araberna till de rika judarna, som alla väntar i general Allenbys släptåg, redo att slå ned som gamar på ett lättfångat byte och driva ut alla ur landet.⁶²

Men även offentligt kunde Weizmann bara nätt och jämt dölja sina verkliga förhoppningar. Ibland tycktes denne den mest värtalige av talare totalt glömma sig, som när han till en publik i London bara två år efter deklarationen sade:

Jag förtröstar på Gud att en judisk stat kommer till stånd. Men det kommer den att göra inte genom politiska deklARATIONER utan genom det judiska folkets svett och blod... [Balfour-deklarationen] är den gyllene nyckel som öppnar Palestinas portar och ger en möjlighet att göra ert yttersta för landet... Vi ombads formulera våra önsknningar. Vi sade att vi i Palestina ville skapa sådana politiska, ekonomiska och administrativa villkor att vi medan landet utvecklas kan skicka in ett avsevärt antal immigranter och till slut upprätta ett sådant samhälle i Palestina att det skall bli lika judiskt som England är engelskt eller Amerika är amerikanskt... Jag hoppas att Palestinas judiska gränser blir lika vittomfattande som judarnas ansträngningar för att vinna Palestina.⁶³

Sionistiska historiker har mestadels varit mer diskreta än Weizmann. Dessa avslöjande avsnitt uteslöts ur senare utgåvor av den bok de förekommer i.

Vad beträffar tillvägagångssätt banade Weizmann vägen för två grundläggande begrepp som legat bakom den sionistiska politiken alltsedan dess. Det ena var förklarade han senare i sin självbiografi: "Balfour-deklarationen var enbart en ram som måste fyllas ut med våra egna ansträngningar. Den betydde precis vad vi skulle få den att betyda – varken mer eller mindre. Om och när vi förtjänade eller uppnådde ställningen som stat, berodde på vad vi kunde få den att betyda genom långsamt, kostsamt och mödosamt arbete." Det andra var begreppet etapper. I ett tal till English Zionist Union några månader innan deklarationen utfärdades lade han all diskretion åt sidan och förklarade:

Staten måste byggas upp långsamt, gradvis, systematiskt och tålmodigt. Därför säger vi att medan skapandet av ett judiskt samhälle i Palestina är vårt ideal... går sättet att uppnå det på via en rad mellanliggande etapper. En av dessa, som jag hoppas uppstår som ett resultat av kriget, är att Palestinas fagra land skyddas av en så mäktig och rättsinnad makt som Storbritannien. Under denna makts vingar kommer judarna att kunna utveckla och sätta igång den administrativa apparat som... skulle göra det möjligt för oss att genomföra den sionistiska planen.⁶⁵

Vad sionisterna skulle göra i det "fagra Palestina" kunde de bara göra i strid med den allt häftigare oppositionen från de araber som bodde där och mot de villkor i Balfour-deklarationen som, rätt tolkade, skulle ha

garanterat deras intressen. Men att de kunde lita på att det mäktiga och rättsinnade England skulle hjälpa dem att göra det, var för de initierade ingen vilt optimistisk tolkning av britternas intentioner. Vad kunde vara mer lugnande än den tolkning som den berömda deklarationens upphovsman själv gav den? Premiärministern hade i förtroende, och i Balfours närvaro, försäkrat Weizmann att "nationellt hem" var en eufemism för en judisk stat.⁶⁶ Han kan också ha läst ett frispråkigt hemligt memorandum som Balfour framlade för det brittiska kabinettet. I detta diskuterade Balfour NF:s fördrag, dess försvar för principen om folkens självbestämmanderätt och dess yrkande på att [Syriens och Palestinas] "önskemål (att bli "oberoende nationer", vilket krävde administrativ rådgivning och hjälp tills de kunde "stå på egna ben") främst måste beaktas när man väljer mandatmakt". Lord Balfour skrev:

Ämnar vi i fråga om Syrien främst beakta invånarnas önskemål? Det ämnar vi inte alls... Motsägelsen mellan fördragets bokstav och de allierades linje är ännu mer flagrant när det gäller den "oberoende nationen" Syrien. Ty i Palestina ämnar vi inte ens gå genom formaliteten att fråga vilka önskemål landets nuvarande invånare hyser... De fyra stormakterna har tagit ställning för sionismen. Och sionismen, den må vara god eller dålig, ha rätt eller fel, är rotad i urgamla traditioner, i nuvarande behov, i framtida förhoppningar, av vida större betydelse än önskemålen och fördomarna hos de 700 000 araber som nu bebod detta urgamla land... Vad Palestina beträffar har stormakterna kort sagt inte gjort någon faktaframställning som bevisligen är riktig och ingen politisk deklaration som de åtminstone till bokstaven inte hela tiden tänkt kränka.⁶⁷

Noter

1. Centrala sionistiska arkivet Jerusalem H111 d 14, 1 mars 1899, se Mandel, Neville, "Turks, Arabs and Jewish immigration into Palestine, 1882–1914", St Antony's Papers, *Middle Eastern Affairs*, red. Hourani, Albert, Oxford University Press, 1965, s. 89.
2. FN:s generalförsamling, 2:a sessionen, 9 september 1947, *Report of the Special Committee on Palestine*, del II, A/364, Tillägg, I, s. 39–40.
3. *The Complete Diaries of Theodor Herzl*, Herzl Press och Thomas Yoseloff, New York, 1960, del I, s. 343.
4. Herzl, *The Jewish State*, Rita Searle, London, 1946, s. 29.

5. Herzl, *Gesammelte Zionistische Schriften*, Jüdischer Verlag, Berlin, 1934–5, del I, s. 114; del II s. 50, 58, 78, 102; del III, s. 526. Denna och följande lista över Herzls rekommenderade strategier är mestadels hämtade ur L.M.C. Van der Hoeven, "Het Palestina-Vraagstuk in Zijn Ware gedaante", *Libertas* (Holland), Lustrum, 1960; ny upplaga på engelska i Walid Khalidi, *From Heaven to Conquest*, Institute for Palestine Studies, Beirut, 1971, s. 115.
6. *The Complete Diaries, op. cit.*, del I, s. 88.
7. *Ibid.*, s. 98.
8. Böhm, Adolf, *Die Zionistische Bewegung*, Berlin, 1935, del I, s. 706.
9. Herzl, *Gesammelte Zionistische Schriften, op. cit.*, del III, s. 77.
10. Zwangwill, Israel, "The Return to Palestine", *New Liberal Review* II, December 1901, s. 627.
11. Nordau, Max, *Zionistische Schriften*, Jüdischer Verlag, Berlin, 1923, s. 72.
12. *Ibid.*, s. 425.
13. Sykes, Christopher, *Two Studies in Virtue*, Collins, London, 1953, s. 160.
14. Barbour, Neville, *Nisi Dominus*, Harrap, London, 1946, s. 52.
15. *The Complete Diaries, op. cit.*, del II, s. 581.
16. Hadawi, Sami, *Bitter Harvest*, The New World Press, New York, 1967, s. 11.
17. Oliphant, L., *Haifa or Life in Modern Palestine*, William Blackwood, Edinburgh, 1887, s. 60; Newton, Frances E., *Fifty Years in Palestine*, Coldharbour Press, Wrotham, England, 1948, s. 97.
18. Mandel, *op. cit.*, s. 90.
19. Al-Kayyali, Abdul al-Wahhab, *A History of Modern Palestine* (arabiska), Beirut, 1971, s. 50.
20. Barbour, *op. cit.*, s. 116.
21. Mandel, *op. cit.*, s. 85; se även Ro'i, Yaacov, "The Zionist Attitude to the Arabs, 1908-14", *Middle Eastern Studies*, London, del 4, nr 3, april 1968, s. 198 – 242.
22. *Hadera*, Jewish National Fund Library nr. 2, Tel Aviv, 1935, citerat i Barbour, *op. cit.*, s. 115, 116.
23. Barbour, *op. cit.*, s. 116.
24. Ha'am, Ahad, *Am Scheideweg*, Berlin, 1923, del I, s. 107.
25. *Jewish-Arab Affairs*, Jerusalem, 1931, s. 11, citerat i Barbour, *op. cit.*, s. 124.
26. Mandel, *op. cit.*, s. 86
27. Jiryis, Sabri, "Recent Knesset Legislation", *Journal of Palestine Studies*, Institute for Palestine Studies, Beirut, del I, hösten 1971, s. 57 – 58.
28. Ro'i, *op. cit.*, s. 233.
29. Ussishkin, Menachim, se Avneri, Uri, *Israel Without Zionists: A Plea for Peace in the Middle East*, Macmillan, New York, 1968, s. 86.
30. Snowman, Leonard Victor, *Tchernichowski and his Poetry*, Hasefer Agency for Literature, London, 1929, s. 26. Se Taylor, Alan R., *The Zionist Mind, The*

Origins and Development of Zionist Thought, Institute for Palestine Studies, Beirut, 1974, s. 47–80.

31. Ro'i, *op. cit.*, s. 223.
32. Elon, Amos, *The Israelis, Founders and Sons*, Sphere Books, London, 1972, s. 131.
33. *Ibid.*, s. 124.
34. Mandel, *op. cit.*, s. 93.
35. St John, Robert, *Ben Gurion*, New York, 1959, s. 31–2.
36. Barbour, *op. cit.*, s. 117.
37. Grannott, Abraham, *The Land System in Palestine*, Eyre and Spottiswoode, London, 1952, s. 280.
38. *Ibid.*, s. 80.
39. Weizmann, Chaim, *Trial and Error*, Hamish Hamilton, London, 1949, s. 457.
40. Qasimiyah, Khairiyah, "Najib Nassar and Carmel Newspaper, One of the Pioneer Opponents of Zionism", *Palestine Affairs* (arabiska), månadstidskrift i Beirut, juli 1973, s. 111, citat ur *Carmel*, 11 januari, 22 och 26 augusti 1913.
41. *Ibid.*, s. 114, citat ur *Carmel*, 1 juli 1914.
42. *Ibid.*, citat ur *al-Muqtabas* (Damaskustidning), 11 januari 1911, och *Carmel*, 5 maj 1914.
43. *Ibid.*, citat ur *al-Muqattam* (Kairo-tidning), 5 maj 1914.
44. Ro'i, *op. cit.*, s. 225.
45. Mandel, Neville, "Attempts at an Arab-Zionist Entente: 1913–1914", *Middle Eastern Studies*, London, del I, nr. 3, april 1965, s. 263.
46. *Ibid.*, s. 256, citat ur tidningen *al-Manar*, del 27, 1914, s. 320.
47. *Ibid.*, s. 340.
48. *Ibid.*, s. 246.
49. *Ibid.*, s. 260.
50. *Ibid.*, s. 265, översättning från *Journal de Beyrouth* 413, 1 september 1915.
51. Elon, *op. cit.*, s. 143.
52. *Ibid.*, s. 143.
53. Tabenkin, Yitzhak, *Chemins et Détours de la Renaissance Juive*, Paris, 1948, s. 120–3.
54. Aaronsohn, Alexander, *With the Turks in Palestine*, Constable, London, 1917, s. 25.
55. Schechtman, Joseph, *Fighter and Prophet, The Vladimir Jabotinsky Story*, Thomas Yoseloff, New York, 1961, s. 324.
56. Revusky, Abraham, *Jews in Palestine*, P.S. King, London, 1935, s. 286 och 317–18.
57. Elon, *op. cit.*, s. 163.
58. Se Rabinowicz, Oskar K., *Winston Churchill on Jewish Problems*, Thomas

Yoseloff, New York 1960, s. 167.

59. Se Jeffreys, J.M.N., *Palestine: the Reality*, Longmans, Green and Co., London, 1939, kapitel II.

60. Tal till Fjortonde Sionistkongressen, Wien, 1925.

61. Khalidi, *op. cit.*, s. 189.

62. Ingrams, Doreen, *Palestine Papers 1917–1922, Seeds of Conflict*, John Murray, London, 1972, s. 31.

63. Chaim Weizmann: *Excerpts from his Historic Statements, Writings and Addresses*, The Jewish Agency for Palestine, New York, 1952, s. 48.

64. Weizmann, *op. cit.*, s. 302.

65. *Palestine, A Study of Jewish, Arab and British Policies*, ESCO Zionist Institute, Yale University Press, New Haven, del I, s. 98–9.

66. Ingrams, *op. cit.*, s. 146.

67. *Ibid.*, s. 73.